

„Evangelii Gaudium“: nové podnety pre katechézu (3. časť)

Úvod

Zdá sa, že posledné dve kapitoly exhortácie o novej evanjelizácii dávajú do popredia iné témy ako je katechéza. Pozornosť je v nich sústredená na sociálnu dimenziu evanjelizácie (4. kapitola) a evanjelizátorov naplnených Duchom (5. kapitola). Tieto témy však s katechézou podstatne súvisia, pretože dozrievanie vo viere nemôže ostať odtrhnuté od diakonie a spirituality.

Ak prekročíme chápanie katechézy, zúžené na formálne odovzdávanie obsahov viery, a dáme dôraz na procesy rastu osôb vo viere a procesy formovania kresťanskej komunity, potom nám pozorné čítanie posledných kapitol ozrejmi mnohé dôležité skutočnosti.

Predovšetkým to, že existuje nerozlučný zväzok medzi prijatím spásnej zvesti evanjelia a účinnou bratskou láskou (porov. EG 179). Naše zblížovanie sa s druhými, v snahe o ich dobro, nás stavia do bližšieho vzťahu s Bohom. „Vždy, keď sa stretávame s ľudskou bytosťou v láske, uschopňujeme sa k objavu niečoho nového o Bohu. Vždy, keď otvoríme oči, aby sme rozpoznali druhého, je viac osvietená viera pre rozpoznanie Boha.“ (EG 272).

Sociálna odozva kerygmy

Ak ohlasujeme - Otca, ktorý nekonečne miluje každú ľudskú osobu; Syna, ktorý za každého vydal svoju krv; Ducha Svätého, ktorý pôsobí vo všetkých, - tak uznávame, že každá ľudská bytosť má nekonečnú dôstojnosť a je povznesená k samotnému srdcu Boha. (porov. EG 178).

„Prijatie prvotnej zvesti, ktorá pobáda k zvoleniu nechať sa milovať Bohom a milovať ho láskou, ktorú nám On sám dáva, vyvoláva v živote človeka a jeho činoch prvú a základnú reakciu: túžiť, hľadať a mať na srdci dobro druhého.“ (EG 178).

Sociálne učenie Cirkvi poukazuje okrem toho na skutočnosť, že Boh v Kristovi nevykúpil len jednotlivého človeka, ale tiež sociálne vzťahy medzi ľuďmi. (porov. EG 178).

V článku 179 pápež František zdôrazňuje: „Aký nebezpečný a škodlivý je tento sklon, ktorý nás privá-

dza k strate úžasu, očarenia a nadšenia žiť evanjelium bratstva a spravodlivosti! Božie Slovo učí, že v bratovi sa pre každého z nás predlžuje Vtelenie: «Čokoľvek ste urobili pre jedného z týchto mojich najposlednejších bratov, mne ste urobili.» (Mt 7,2).“

„Bez ohľadu na výzor, je každý nesmierne posvätný a zasluhuje si našu sympatiu a naše odovzdanie. Ak dokážem pomôcť jednému jedinému človeku žiť lepšie, stačí to k ospravedlneniu daru môjho života.“ (EG 274).

„Kerygma má nevyhnutne sociálny obsah. V samotnom jadre evanjelia je komunitný život a starostlivosť o druhých. Obsah prvotného ohlasovania má bezprostrednú morálnu odozvu, ktorej centrom je činorodá láska (charita).“ EG 177.

Katechéza v službe Božieho kráľovstva

Ak vychádzame z EG - čl. 180, môžeme povedať, že katechéza, verná Písmu, nevedie Boží ľud len k osobnému vzťahu s Bohom. Tak isto nie je dostatočné formovať deti, mladých a dospelých len k tomu, aby robili veľa malých osobných giest voči určitému jedincovi v núdzi a tak si uspokojovali svedomie. Katechéza pobáda všetkých hľadať najprv Božie kráľovstvo a jeho spravodlivosť (porov. Mt 6,33), pretože: „V miere v akej On dokáže medzi nami vládnuť, bude sociálny život priestorom bratstva, spravodlivosti, pokoja a dôstojnosti pre všetkých.“ (EG 180).

V čase sekularizácie, keď viacerí by chceli vidieť Cirkev uzavretú v chrámoch, je potrebné nanovo viesť dialóg s mladými i dospelými o tom, že Cirkev „nemôže a nesmie zostať na okraji usilovania o spravodlivosť.“ (Benedikt XVI, Deus Caritas est, 28). „Pastieri za pomoci rôznych vied majú právo vysloviť názory na všetko, čo sa týka ľudského života, pretože

úloha evanjelizácie implikuje a vyžaduje integrálné pozdvihnutie ľudskej bytosti. Už nie je možné tvrdiť, že náboženstvo sa musí obmedziť na súkromný sektor a že existuje iba preto, aby priviedlo duše do neba.“ (EG 182). Naše úsilie byť vo vzťahu so svetom, je podľa EG 271- 272 plodné len vtedy, ak nevystupujeme ako nepriatelia, ktorí ukazujú prstom a odsudzujú. Čiže, keď nepôsobíme dojmom nadradenosti, ale považujeme druhých „za lepších ako sme my sami.“ (Flp 2,3).

Misia Božieho kráľovstva si vyžaduje vášeň pre Ježiša a pre jeho ľud. Ježiš si s nami chce poslúžiť, aby sa stále viac približoval celému svojmu ľudu. „Berie nás z ľudu a posiela k ľudu, takže naša identita je nepochopiteľná bez tejto príslušnosti.“ (EG 268).

Preferovanie chudobných v katechéze

Pápež František spomína príklad svätého Pavla, ktorý sa chcel uistiť, „či nebeží nadarmo“ (porov. Gal 2,2) a preto sa vybral za apoštolmi do Jeruzalema. Ako kritérium autenticity mu odporučili nezabúdať na chudobných. (porov. Gal. 2,10). „Toto zásadné „meritko“ slúžiace k tomu, aby sa pavlovské komunity nenechali zviest' individualistickým životným štýlom pohanov, je značne aktuálne aj v dnešnom kontexte, keď sa rozvíja nové individualistické pohanstvo,“ zdôrazňuje svätý otec v článku 195.

„Samotnú krásu evanjelia nemôžeme vždy vhodne ukázať, ale existuje znamenie, ktoré nesmie chýbať nikdy: rozhodnúť sa pre chudobných, pre tých, ktorých spoločnosť skartuje a zahadzuje.“ (EG 195).

V článkoch 197 - 199 čítame, že privilegované miesto chudobných v Božom ľude je teologická kategória. To Boh im preukazuje prvé milosrdenstvo, dokonca On sám sa stáva chudobným. (porov. 2 Kor 8,9).

„Bez preferovania chudobných by sme riskovali, že hlásanie evanjelia, ktoré je v prvom rade láskou, bude nepochopené a utopí sa v mori slov, ktorým nás súčasná „komunikačná spoločnosť“ každodenne vystavuje.“ (EG 199).

Kresťania, povolání mať rovnaké zmýšľanie ako Kristus (porov. Flp 2,5), sa nemajú výlučne snažiť konať skutky asistencie a podpory, ale majú oceniť chudobných v ich vlastnej добрote, v bytí, v kultúre, v živote viery. Žiada sa od nás, aby sme objavili, že chudobní vlastným telom poznávajú utrpenie Krista a majú nás veľa čo naučiť. Nová evanjelizácia je pozvaním uznať spasiteľskú silu ich existencie a klásť ich do stredu putujúcej cirkvi.

Ak budú chudobní medzi nami milovaní a vysoko vážení, môžu sa s nami zblížiť, nechajú sa doprevádzať a budú sa cítiť v kresťanskom spoločenstve ako doma. Vzhľadom na to, že väčšina chudobných sa vyznačuje zvláštnou otvorenosťou voči viere, najhoršia diskriminácia, ktorou trpia, je nedostatok duchovnej pozornosti.

„Potrebujú Boha a nemôžeme im neponúknuť Jeho priateľstvo, Jeho požehnanie, Jeho Slovo, slávenie sviatostí a cestu rastu a dozrievania vo viere. Preferujúce rozhodnutie pre chudobných sa musí vyjadrovať hlavne privilegovanou a prioritnou náboženskou pozornosťou.“ (EG 200).

Proces katechézy vyžaduje čas

„Niekedy si kladiem otázku, kto sú tí, ktorí sa v aktuálnom svete reálne starajú o zrod procesov, ktoré by skôr utvárali ľud než usilovali o bezprostredné výsledky, ktoré produkujú ľahký, rýchly a prchavý politický zisk, ale nepredstavujú ľudské naplnenie.“ (EG 224). V tomto úryvku sa pápež František nezaoberá priamo katechézou. Ide mu o sociálne zmierenie. Vychádza z presvedčenia, že pre pokojný život v spoločnosti, ktorý by nebol len niečím povrchným a krátkodobým, sa vyžaduje niečo viac ako „konsenzus od zeleného stola“ v prospech „šťastnej väčšiny“. (porov. EG 218). Je preto potrebné napomáhať proces utvárania ľudu, ktorého občania rozvíjajú sociálnu dimenziu svojho života zodpovedným spôsobom a neprejavujú sa ako „masa vláčená vládnucimi silami.“ (EG 220).

Ak má evanjelizácia, a teda aj katechéza, viesť k horizontu plnosti existencie a jej pravého zmyslu, potom by mala naštartovať nové dynamizmy, ktoré vyžadujú dlhú cestu. Táto cesta smeruje k tomu, aby ľud bol ochotný sa integrovať a rozvíjať kultúru stretnutia v mnohotvárnej harmónii. (porov. 220 - 225).

Môžeme povedať, že katechéza má pre

„vytváranie pokoja na zemi“ dôležitú úlohu, nakoľko sa snaží znižovať napätie medzi:

1. Časom a priestorom: katechéza je kontinuálny a dlhodobý výchovný proces dozrievania človeka vo viere. Neuprednostňuje mocenský priestor pred časom procesov. (porov. 222 - 225).
2. Jednotou a konfliktom: náboženská pedagogika rozvíja kompetencie šľachetnosti a odvahy a robí ľudí schopnými vystúpiť ponad konflikty a nazerať na druhých v ich najhlbšej dôstojnosti. (porov. 228).
3. Realitou a ideou: proces odovzdávania viery je založený na realite osvietenej úsudkom. (porov. EG 232).
4. Celkom a časťou: je potrebné venovať pozornosť globálnej dimenzii, aby sme neupadli do všednej malichernosti. Zároveň nie je nutné strácať zo zreteľa to, čo je miestne a umožňuje nám kráčať nohami na zemi. (porov. EG 234 - 237).

„Mier sa buduje deň čo deň, a to tým, že sa usilujeme o poriadok, ktorý chce Boh a ktorý naliehavo vyžaduje dokonalejšiu spravodlivosť medzi ľuďmi.“ (EG 219).

V duchu novej evanjelizácie

„Evanjelizácia s duchom sa veľmi odlišuje od súhrnu úloh, prežívaných ako zaťažujúca povinnosť, ktoré sa proste znášajú alebo prijímajú ako niečo, čo odporuje vlastným náklonnostiam a túžbam.

Ako rád by som našiel slová, ktoré by vzbudili dobu horlivejšej, radostnej a smelej evanjelizácie prekypujúcej láskou a plnej nákazlivého života! Viem však, že žiadna motivácia nebude dostatočná, pokiaľ nebude v srdciach planúť oheň Ducha. Evanjelizácia s duchom je v konečnom dôsledku evanjelizácia s Duchom Svätým, lebo On je dušou evanjelizujúcej cirkvi.“ (EG 261).

Každá evanjelizácia je nástrojom dynamizmu „vzkriesenia“. Tam, kde sa zdá všetko mŕtve, môže sa nájsť niekto, kto sa nechá viesť Duchom, a stane sa „tajomne plodným“. (porov. EG 280). „Je si dobre vedomý, že jeho život prinesie plody, ale nenárokujúce si vedieť ako, ani kde, ani kedy. Je si istý, že nebude stratené nič z jeho skutkov vykonaných z lásky, žiadna z jeho úprimných starostí o druhých, žiadny skutok lásky k Bohu, žiadne veľkodušné úsilie, žiadna bolestivá trpezlivosť. To všetko obieha svetom ako sila života.“ (EG 279).

Spiritualita katechéty

„Evanjelizátori s Duchom sú tí, ktorí sa modlia a pracujú.“ (EG 262). Zdá sa, že tieto slová pápeža Františka sa dajú aplikovať aj na katechéty. Ich úlohou je nasadiť sa pre sociálny a misionársky život, a pritom sa modliť. „Bez dlhej adorácie, rozjímavého kontaktu so Slovom a úprimného dialógu s Pánom sú povinnosti zbavené zmyslu, oslabuje nás únava a ťažkosti, a zhasína horlivosť.“ (EG 262).

Ak vychádzame z predpokladu, že „ten, kto nie je presvedčený, nadšený, istý a zamilovaný, nepresvedčí nikoho (porov. EG 266), uznáme potrebu neustále obnovovať osobnú skúsenosť s priateľstvom Ježiša a s jeho poslaním.

Svätý otec nás vyzýva postaviť sa znova a znova pred Ježiša s otvoreným srdcom a dovoliť mu, aby nás kontemploval pohľadom lásky. (porov. EG 264). „Preto je dôležité osvojiť si kontemplatívneho ducha, ktorý nám umožní denne objavovať, že sme nositeľmi dobra...“ (EG 264).

„Je treba rozpoznať seba samých ako určených k tomu, aby sme horeli týmto poslaním osvecovať,

žehnať, oživovať, pozdvihovať, liečiť a oslobodzovať. Tam sa zjavuje duša ošetrovateľky, duša učiteľa, duša politika a duša tých, ktorí sa v hĺbke rozhodli byť s druhými a pre druhých.“ (EG 273).

Kontemplatívny katechéta (učeník - misionár) túži nielen hovoriť o milovanom Bohu, prezentovať ho a dávať ho poznať. Jeho nadšenie, sa zakladá aj na presvedčení, že evanjelium o priateľstve s Bohom a bratskej láske odpovedá na najhlbšie túžby ľudí. Ich nekonečný smútok vylieči len nekonečná láska. (porov. EG 264 - 265).

„Nie je možné vytrvať v horlivej evanjelizácii, ak nie sme na základe vlastnej skúsenosti presvedčení, že nie je to isté poznať Ježiša a nepoznať ho, nie je to isté kráčať s Ním a tápať v neistote, nie je to isté môcť mu načúvať a nepoznať jeho slovo (...) Nie je to isté usilovať sa o vytváranie sveta s jeho evanjeliom a robiť to na základe vlastného rozumu. Vieme dobre, že život s Ježišom sa stáva omnoho plnším a s Ním je oveľa ľahšie nachádzať zmysel všetkých vecí. Preto evanjelizujeme.“ (EG 266).

„Pravý misionár nikdy neprestáva byť učenikom a vie, že Ježiš ide s ním, hovorí s ním, dýcha s ním, pracuje s ním. Vníma živého Ježiša vedľa seba uprostred misionárskeho nasadenia.“ (EG 266). gi,

Záver

Počas svojho pontifikátu pápež František vyjadril jasne, ktoré sú najvážnejšie výzvy pre súčasnú Cirkev. V prvom rade je to „vylúčenie chudobných“. Ako sme si mohli všimnúť, závažnosť tejto výzvy je odzrkadlená v mnohých článkoch Evangelii Gaudium. Nová evanjelizácia, ktorej súčasťou je aj nová katechéza, nemôže obísť túto výzvu bez povšimnutia, ale je potrebné sa ňou vážne zaoberať.

Ďalšie dôležité výzvy sú kultúra a výchova, ako sa vyjadril pápež na generálnej audiencii vyšších rehoľných predstavených mužských reholí (29. november 2013). „Úloha vychovávať je kľúčová, kľúčová, kľúčová!“ zdôraznil.

V tomto príspevku som sa, na podklade posledných dvoch kapitol EG, pokúsila hľadať vzájomný prienik medzi výzvou vychovávať vo viere a výzvou účinne bratsky milovať všetkých ľudí, a hlavne chudobných. Toto prepojenie nie je nové a v oblasti katechetiky je možné hovoriť o „diakonálnej dimenzii katechézy“ (porov. E. Alberich, La catechesi og-

Leumann (TO): Elle Di Ci, 2001, 201–222), ktorá vovádza do praktizovania kresťanskej lásky, spravodlivosti a pokoja.

V presvedčení, že bez Krista nemôžeme urobiť nič dobré ani na poli katechézy, je potrebné tiež venovať pozornosť duchovému životu. Pre každého evanjelizátora sú aktuálne slová Evanjelia: „Ostaňte vo mne a ja vo vás. Ako ratolesť nemôže prinášať ovocie sama od seba, ak neostane na viniči, tak ani vy, ak neostanete vo mne. Ja som vinič, vy ste ratolesti. Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia; lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť.“ (Jn 15, 4 - 5)

Ponúknutá séria troch článkov o „novej katechéze“ v duchu exhortácie Evangelii Gaudium môže byť inšpirujúca pre všetkých, čo sú poslaní darovať sa v pastierskej a katechetickej službe.